

Нова філологія. Збірник наукових праць. – Запоріжжя: ЗНУ, 2013. – № 56. – 241 с.

У збірнику містяться статті, присвячені актуальним проблемам когнітивного, зіставного мовознавства, дискурсивної лінгвістики, перекладознавства, системи та структури мови, літературознавства тощо. Результати досліджень висвітлюються переважно з позиції новітніх наукових підходів, що є характерними для філологічної думки початку ХХІ століття.

Для філологів: науковців, викладачів, аспірантів, магістрантів та студентів старших курсів.

Редакційна колегія:

Головний редактор:

Манакін В.М., д.філол.н., проф.

Відповідальний секретар:

Махачашвілі Р.К., к.філол.н., доц.

Члени редколегії: Морощкіна Г.Ф., к.філол.н., доц.
Алексеев А.Я., д.філол.н., проф.
Приходько А.М., д.філол.н., проф.
Бессонова О.Л., д.філол.н., проф.
Білоусенко П.І., д.філол.н., проф.
Воробйова О.П., д.філол.н., проф.
Зацний Ю.А., д.філол.н., проф.
Кочерган М.П., д.філол.н., проф.
Левицький А.Е., д.філол.н., проф.
Мінкін Л.М., д.філол.н., проф.
Пахомова Т.О., д.пед.н., проф.
Тихомиров В.М., д.філол.н., проф.
Чабаненко В.А., д.філол.н., проф.
Шевченко В.Ф., д.філол.н., проф.

Друкується за рішенням науково-технічної ради Запорізького національного університету від 26 березня 2013 року (протокол № 7).

Адреса редакційної колегії:

- 69600, Запоріжжя, вул. Жуковського, 66, ЗНУ, корп. 2, ауд. 220.
- Тел. (061) 289 12 27.
- Факс, тел.: (0612) 64 65 28.

© – Запорізький національний університет 2013

© – Автори статей 2013

ФУНКЦІОНАЛЬНЕ ТА ЛІНГВОПРАГМАТИЧНЕ ВИВЧЕННЯ МОВНИХ ОДИНИЦЬ

АНТОНОВА М.Ю. ФУНКЦІЇ СПОЛУЧНИКІВ У СТРУКТУРІ ПЕРЕЛІЧУВАЛЬНИХ РЯДІВ (НА МАТЕРІАЛІ ЕКОНОМІЧНОГО ДИСКУРСУ)...	87
БОТВИНКО-БОТЮК О.М. СТИЛІСТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ВИСЛОВЛЕНЬ ПРЕЗИРСТВА.....	90
ВАЛЬКО О.В. КРИТЕРІЇ ВИДІЛЕННЯ ЕМФАТИЧНИХ ЧАСТОК У СУЧАСНІЙ АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ.....	94
ВАРЛАКОВА А.В. СИСТЕМАТИЗАЦІЯ ПІДХОДІВ ДО КЛАСИФІКАЦІЇ ВОКАЛІЧНИХ СИСТЕМ АНГЛІЙСЬКОЇ ТА УКРАЇНСЬКОЇ МОВ.....	97
ГУЗЕРЧУК О.О. ПІДБАДЬОРЮВАННЯ В СИСТЕМІ СПОНУКАЛЬНИХ МОВЛЕННЄВИХ АКТИВ.....	100
ГУЛЦОВА І.С. ФУНКЦІЇ ПРИСЛІВ'ІВ ТА АФОРИЗМІВ В АМЕРИКАНСЬКИХ ПОЕТИЧНИХ ТЕКСТАХ ХХ СТОЛІТТЯ.....	100
ДЕРКАЧ Н.В. ТИПОЛОГІЯ ПАУЗ В АНГЛОМОВНОМУ ДИСКУРСІ.....	100
ДУКА Л.И., БАБАНИНА А.С. НОМИНАТИВНЫЕ СХЕМЫ РУССКИХ БЕЗЛИЧНЫХ ПРЕДЛОЖЕНИЙ И ОСОБЕННОСТИ ИХ РЕЧЕВОЙ РЕАЛИЗАЦИИ.....	110
ЗАПОЛОВСЬКИЙ М.В. ПАРАБОЛІЗМИ ЯК РЕАЛІЗОВАНІ БІБЛІЙНІ ІНАКОМОВЛЕННЯ В НІМЕЦЬКОМОВНОМУ ПУБЛІЦИСТИЧНОМУ ТЕКСТІ.	110
ЗОЛОТАРЕНКО Т.О. ІНВЕКТИВНИЙ КОНТИНУУМ В ЕМОЦІЙНІЙ ВЗАЄМОДІЇ.....	120
КІРГЄЄВА І.В. АКТУАЛЬНЕ ЧЛЕНУВАННЯ РЕЧЕННЯ ТА ПРОБЛЕМИ ПЕРЕКЛАДУ.....	120
ЛІПСЬКА Є.Л. ЛЕКСИКО-СЕМАНТИЧНА ТА ПРАГМАТИЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ПЕРФОРМАТИВНИХ ВИСЛОВЛЕНЬ У СУЧАСНІЙ НІМЕЦЬКІЙ МОВІ.....	120
МИКОЛЮК О.А. АКСІОЛОГІЧНІ ВЛАСТИВОСТІ ГОНОРАТИВУ ЯК ВЕРБАЛЬНОГО ЗНАКУ.....	130
ПАДАЛКА О.В. ІНТОНАЦІЙНІ МОДЕЛІ ЯК ЗАСІБ ДИФЕРЕНЦІАЦІЇ КОМУНІКАТИВНИХ ТИПІВ ВИСЛОВЛЕННЯ.....	130
ПОЛОНСКАЯ И.П. КОНТАКТНОЕ И ДИСТАНТНОЕ ЗАМЕЩЕНИЕ ПРАГМАТИЧЕСКОГО СОДЕРЖАНИЯ ВЫСКАЗЫВАНИЯ.....	130
РУМІГА І.І. ТИПОЛОГІЯ СИНТАКСИЧНОГО ЗВ'ЯЗКУ – НА РІВНІ СЛОВСПОЛУЧЕННЯ – РЕЧЕННЯ – ТЕКСТУ.....	140
СИДЕЛЬНИКОВА Л.В. МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ЕВОЛЮЦІЇ ЛІТЕРНИХ ЗНАКІВ ФРАНЦУЗЬКОГО ПИСЬМА У ФОНОГРАФІЧНОМУ ТА ІДЕОГРАФІЧНОМУ АСПЕКТАХ.....	140
ЧИКИЛЬ М.Ю. ВЕРБАЛІЗАЦІЯ ЕТИЧЕСКОЙ ОЦЕНКИ В ТЕКСТАХ ДЕТСКОЙ ЛИТЕРАТУРЫ СОВЕТСКОГО ПЕРИОДА.....	140
ЧУЯН С.О. ФУНКЦІЇ РОЗЩЕПЛЕНОГО ІНФІНІТИВУ У СУЧАСНІЙ АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ.....	150

ТИПОЛОГІЯ ПАУЗ В АНГЛОМОВНОМУ ДИСКУРСІ

У статті наведений перелік різновидів інтонаційних і неінтонаційних пауз, поширених в англійському мовленні, й розглянуто їхні особливості, пов'язані зі способом і місцем актуалізації пауз.

Ключові слова: семантична (інтонаційна) пауза, асемантична (неінтонаційна пауза), перцептивна пауза, між- і внутрішньосинтагмена пауза, хезитація.

Деркач Н. В. Типология пауз в англоязычном дискурсе. В статье приведен перечень разновидностей интонационных и неинтонационных пауз, распространенных в английской речи, и рассмотрены их особенности, связанные со способом и местом актуализации пауз.

Ключевые слова: семантическая (интонационная) пауза, асемантическая (неинтонационная) пауза, перцептивная пауза, меж- и внутрисинтагменная пауза, хезитация.

Derkach N. V. Typology of Pauses in the English Discourse. In the article the inventory of the intonation and non-intonation pauses varieties, common in the English speech, is given, and their peculiarities, connected with the way and place of pauses actualization, are examined.

Key words: semantic (intonation) pause, non-semantic (non-intonation) pause, pause of perception, pauses occurring between and inside the tone-units, hesitation.

Постановка наукової проблеми та її значення. Однією з пріоритетних проблем лінгвістики сьогодні є вивчення різноманітних аспектів мовленнєвого спілкування. Саме тому сучасні фонетичні студії позначено загальною тенденцією до всебічного розгляду фізіологічних, фізичних, когнітивних, соціо- і психолінгвістичних засад актуалізації сегментних і просодичних одиниць у текстах, що варіюють за жанрово-стильовими ознаками й ступенем спонтанності актуалізації. Нові комп'ютерні технології дозволяють здійснювати досить точний інструментальний аналіз різних акустичних показників, у тому числі тривалості пауз. Утім, ефективно дослідження паузації потребує попереднього узагальнення теоретичних уявлень щодо типологічних особливостей пауз як компоненту темпоральної підсистеми інтонації.

Тому метою започаткованої нами праці було визначення переліку різновидів пауз, які типові для англomовного дискурсу, й уточнення специфіки їхнього функціонування.

Виклад основного матеріалу та обґрунтування отриманих результатів дослідження. Науковці вже давно звернули увагу на те, що феномен, який на рівні сприйняття ідентифікується як пауза, має дуже складну природу і лише почасти пов'язаний з перервою в русі звукової матерії. Природно, що засобом подолання неоднозначності в тлумаченні поняття паузи має бути чітка диференціація експліцитних засобів її мовної маніфестації.

Загальноприйнятим у фонетиці вважається запропонований Л. К. Цеплігісом [Цеплитис 1974, с. 73-74] укрупнений поділ пауз на асемантичні (неінтонаційні) й семантичні

(інтонаційні). До перших дослідників зараховує індивідуальні, ситуативні, фізіологічні й конститутивні паузи. Зокрема *індивідуальні* паузи типові для ідіолекту конкретної особи, а *ситуативні* необхідні в умовах окремих ситуацій спілкування, наприклад, під час написання диктанту, проголошення армійського наказу, для покращення чутності при великій відстані між комунікантами, у разі поганої акустики приміщення, наявності значного відлуння тощо.

Поява *фізіологічних* пауз зумовлена потребою поповнити запас повітря в легенях, їхня частота за даними [Потапова 1986, с. 89-90], становить 16–20 на хвилину. Утім, як зазначається у праці [Цеплитис 1974, с. 73-74], за відсутності патологій у легенях завжди достатньо повітря для фонації, що за необхідності дозволяє значно її подовжити. Тобто, під час мовлення мовець дуже рідко робить суто фізіологічні паузи, скоріше, паузи з'являються з інших причин, а мовець користується нагодою зробити вдих [Cruttenden 1995, р. 37-38]. Зокрема, як зазначають автори праці [Потапова 1986, с. 90], при повільному й нормальному темпі мовець підлаштовує вдих під конкретні паузальні моделі, які він використовує при породженні мовлення. Дихальними паузами, які завжди значно триваліші, ніж звичайні, розмежовується більшість висловлень, натомість на рівні окремих інтоногруп їх набагато менше. Це підтверджує тезу Н. Д. Светозарової [Светозарова 1982, с. 45] про те, що вдих зазвичай здійснюється в місцях слабшої смислової зв'язності, а в умовах швидкого темпу лише фізіологічна необхідність вдиху визначає появу пауз. При читанні дихальні паузи завжди збігаються із синтаксичними межами. Це досить типово і для спонтанного мовлення, де в момент дихальної паузи активізується когнітивна діяльність і планується майбутнє висловлення [Потапова 1986, с. 90-91].

Конститутивні паузи являють собою неоднорідну групу, що на глибшому класифікаційному рівні розпадається на а) *ритмічні* або технічні паузи, що розмежовують віршовані рядки; б) *підсилювальні* паузи, які акустично інтенсифікують слово-носій логічного наголосу й іноді трапляються всередині слова, між складами; в) *артикуляційні* паузи, що являють собою перерву в звучанні, зазвичай у межах 54-180 мс, [Бондарко 1988, с. 186; Laver 1994, р. 536], пов'язану з актуалізацією фази змички англійських глухих приголосних /p/, /t/, /k/ або твердого приступу. Зауважимо тут, що оскільки інтрасегментна перерва в звучанні, фіксована в межах реалізації звукового сегменту, розташована там, де за семантико-синтаксичними нормами мовної системи паузи не має бути, то вона ніколи й не сприймається як пауза в рідній або знайомій іноземній мові, проте якщо це невідома іноземна мова, то ефект паузи є [Блохіна 1977, с. 31-32; Светозарова 1982, с. 44].

Аналіз функціональної специфіки *семантичних* або власне інтонаційних пауз показав, що перелік виконуваних ними функцій доцільно представити у вигляді двох укрупнених груп. У межах першої групи актуалізується здатність паузи до організації висловлень і текстів (конститутивна функція). В обсязі цієї групи реалізуються функції делімітації висловлень на інтоногрупи, макросегментації текстів і демонстрації відношень між інтоногрупами (єдналих або розділових). Закритість першої групи функцій зумовлена семантико-синтаксичними нормами конкретної мови.

Логіка виокремлення другої функціональної групи, об'єднаної дистинктивно-ідентифікуючою функцією, пов'язана із здатністю паузи виступати одним із маркерів жанрово-стильової спрямованості й емоційно-прагматичного забарвлення мовленнєвих повідомлень. Відкритість цієї групи функцій уможливорює розширення її складу, що включає емотивно-модальну й соціокультурну функції, за рахунок соціопрагматичної, етнокультурної, дидактичної, драматичної й інших функцій та їхніх відповідних підфункцій. Оскільки пауза може виконувати декілька функцій одночасно, у кожному конкретному випадку визначати її функцію слід на підставі даних слухового аналізу з урахуванням семантичної, синтаксичної й фонетичної специфіки мовленнєвого повідомлення.

Носієм першої групи функцій є *логічна* пауза, яку також називають інтелектуальною або смисловою. Актуалізація цього різновиду пауз зумовлена специфікою мислення людини й синтаксичною будовою висловлень [Цеплитис 1974, с. 75-76]. Логічна пауза пасивна й формальна і вживається для членування мовленнєвого потоку на інтоногрупи й фрази, допомагаючи з'ясувати їхній смисл [Калита 2001, с. 129]. Тривалість таких пауз порівняно невелика й більш-менш стала в межах конкретного мовленнєвого повідомлення з огляду на його стильові й темпові характеристики [Калита 2001, с. 129].

За способом актуалізації логічні паузи зазвичай поділяються на паузи з перервою і без перерви в звучанні. Для пауз *із перервою в звучанні* (англ. *silent pauses* [Laver 1994, с. 536]), що також іменуються фізичними, темпоральними, незаповненими, чутними, справжніми, сприйнятими, типове повне припинення артикуляції й акустичного сигналу і падіння інтенсивності до нуля [Борисова 1980, с. 86-87; Цеплитис 1974, с. 67-70; Дубовский 1978, с. 73]. Такі паузи найбільш рекурентні, оскільки вони є універсальним засобом сегментації усного мовлення на синтагми і фрази. Мінімальний нижній поріг їхнього сприйняття слуховою системою людини за різними даними становить від 10 до 200 мс [Laver 1994, р. 536; Калита 2010, с. 117; Дубовский 1978, с. 73].

Психолінгвістичними експериментами [Потапова 1986, с. 85-86] встановлено, що при прослуховуванні запису інтервал тривалістю 3-25 мс, сприймається аудитором як тріск, клацання, шум. Перерва в 25-100 мс оцінюється як порушення в звучанні, але часовий інтервал як такий не усвідомлюється. Тільки при тривалості 100-150 мс відзначається адекватне сприйняття ділянок без мовленнєвого сигналу. Надійне сприйняття інтервалів у мовних сигналах зафіксоване при 150-200 мс. Утім нижня межа паузи з перервою в звучанні в значній мірі залежить від таких факторів, як синтаксичний розподіл часових інтервалів, просодичний контекст, стиль тексту тощо.

На рівні сприйняття корелятом фізичної часової характеристики паузи вважається її суб'єктивна відносна тривалість, установити яку в межах фонетичного експерименту допомагає аудиторський аналіз. Як зазначається у праці [Златоустова 1986, с. 51] відмінності в тривалості міжсегментного інтервалу не сприймаються взагалі при значеннях тривалості, менших від 90 мс. Натомість, коли часові інтервали мають великі значення, до певного граничного значення вони сприймаються як рівні через орієнтацію слуху на певний середній показник при сприйнятті послідовності сегментів.

Сприйняття *пауз без перерви в звучанні*, також іменованих перцептивними (англ. *pauses of perception*), нетемпоральними, сприйнятими, нульовими, квазіпаузами, уявними зумовлене психолінгвістичними особливостями функціонування слухової системи людини [Артемов 1974, с. 118]. Відсутність перерви в звучанні компенсується перепадами на рівні мелодики, інтенсивності й темпу, хоча іноді паузу вдається розпізнати і в умовах слабших інтонаційних контрастів [Борисова 1980, с. 86-87; Цеплитис, с. 67-69]. Ідентифікації паузи за відсутності відповідного акустичного стимулу сприяє наявність у мовній свідомості слухача певних психолінгвістичних асоціацій щодо норм паузації, зумовлених синтаксисом речення і тексту [Калита 2010, с. 117], так званих, точок очікування [Цеплитис 1974, с. 67-69]. Зокрема у процесі аудіювання мовленнєвого повідомлення слухач викликає з пам'яті паузальну модель конкретного різновиду тексту й зв'язує її з синтаксичними й семантичними маркерами, що сигналізують про ймовірність паузи і полегшують її ідентифікацію навіть без перерви в мовленнєвому континуумі [Потапова 1986, с. 90].

Перцептивні паузи менш частотні порівняно з фізичними, й під час слухового аналізу їхнє розпізнавання складне для нетренованих аудиторів. Такі паузи легше розпізнати на межі висловлень, аніж між синтагмами, особливо якщо їхня поява супроводжується, окрім уже згаданого просодичного контексту, подовженням останнього звуку, складу й ритмогрупи перед стиком [Потапова 1986, с. 92-93]. Зауважимо тут, що згадане подовження істотно і для визначення фізичної паузи.

Термін "*психологічна пауза*" прийнятий у теорії публічного мовлення й у сценічному дискурсі, де він розглядається як пауза, призначена для вираження певних емоційно-вольових значень, а також як активний і багатий внутрішнім змістом експресивний засіб вираження контексту [Цеплитис 1974, с. 70; Дубовский 1978, с. 74]. Функціонування психологічної паузи не обмежується виключно семантичним аспектом. Так, асемантичний, підсилювальний аспект психологічної паузи полягає в її вживанні перед конкретним словом або висловленням чи частинкою з метою його особливого виділення. Таким чином мовець наголошує на особливій важливості окремої інформаційної одиниці, інтенсифікує її значення, привертає до неї увагу слухачів [Светозарова 1982, с. 45; Цеплитис 1974, с. 75-76]. Цей різновид паузи може виявлятися як на межі інтоногруп, так і всередині них, являючи собою внутрішньосинтагмну паузу, що виділяє наступне слово чи слова [Тараненко 2008, с. 45; Калита 2001, с. 307], особливо ужиті метафорично або в переносному значенні [Бондарко 1988, с. 149-150].

Наприклад, враження урочистого проголошення прислів'я *Knowledge is power* у промові Дж. Ф. Кеннеді, з'являється внаслідок використання високого рівного тону в першій інтонограмі й комбінації двох кінетичних спадних тонів у другій, а також додаткової інтенсифікації слова *power* за допомогою внутрішньосинтагмної паузи: *Knowledge is power* [Деркач 2010, с. 113].

Семантичний, емотивний аспект психологічної паузи пов'язаний з її здатністю маркувати загальний емоційний стан мовця (напр., хвилювання) без диференціації його конкретної емоції [Светозарова 1982, с. 45; Цеплитис 1974, с. 75-76, 80-82]. Зазвичай така пауза з'являється на межі синтагм і, поєднуючись з інтелектуальною, збільшує її загальну тривалість. Завдяки типовій для емоційного мовлення дрібній сегментації на інтонограмі створюються сприятливі умови для появи міжсинтагмених пауз. Навпаки, внутрішньосинтагмена емотивна пауза трапляється досить рідко і, як правило, не впливає суттєво на інтонаційний малюнок синтагми, тож, якщо її вирізати, він не змінюється, тільки фраза здається менш емоційною [Цеплитис 1974, с. 80-82].

У контексті мовлення розрізнити логічну й психологічну паузи буває досить складно, так само як визначити, чи є психологічна пауза емотивною або асемантичною (підсилювальною, ситуативною або фізіологічною). Тому, аналізуючи паузи, рекомендується [Цеплитис 1974, с. 80-82] брати до уваги поділ висловлення на синтагми, загальний емоційний зміст мовленнєвого повідомлення й відносну тривалість пауз.

У підготовлених усних текстах (напр., при читанні вголос, напам'ять тощо) паузи переважно зумовлені синтаксичним членуванням. Натомість при спонтанному спілкуванні мовцю доводиться одночасно планувати своє висловлення й озвучувати його, внаслідок чого його когнітивні процеси значно активізуються [Crystal 1997, р. 174]. Як зазначається у праці [Потапова 1986, с. 103-104], спонтанному мовленню притаманне не логічне розгортання змісту повідомлення, а асоціативне нанизування окремих речень, часто еліптичних, супроводжуване відповідними мімікою й жестами. Оскільки мовець не може повернутися в часі до початку вимови висловлення й виправити некоректні граматичні конструкції, повтори вже відомої інформації, неправильні початки висловлень і їхніх компонентів, замінити окремі слова тощо, з'являється значна кількість пауз хезитації. Вони відображають процес пошуку потрібних лексичних одиниць й перебудов синтаксичних конструкцій у процесі породження мовлення. Розрив смислової єдності паузою хезитації при декламації, читанні доповіді є небажаним і свідчить про погане розуміння тексту, хоча інколи це засіб досягнення ефекту спонтанності [Светозарова 1982, с. 44].

Розрізняють незаповнені, заповнені й змішані *паузи хезитації* [Мелешенко 1987, с. 25-27].

Незаповнені, незаплановані паузи хезитації часто трапляються всередині синтагми й позначені повною відсутністю акустичного сигналу [Бондарко 1988, с. 149-150]. Фізично вони нічим не відрізняються від логічних, запланованих пауз [Светозарова 1982, с. 43], а в разі їхнього злиття на межі синтагм можливе збільшення тривалості пауз і зміни в мелодії.

Заповнені (англ. filled) або озвучені (англ. voiced) паузи хезитації демонструють вагання чи сумнів мовця і мають два різновиди. До першого належать вставні слова, напр., *I think, I suppose, you know, in fact, you see*, що мають певне, хоча і незначне, смислове навантаження, концентрують увагу мовця на важливому аспекті висловлення й сукупно з іншими просодичними засобами інтенсифікують його в тексті, а до другого – беззмістовні вокалізації, що не мають комунікативного навантаження і виконують переважно фатичну функцію [Анощенкова 1982, с. 54-55]. У межах британського вимовного стандарту й багатьох інших діалектів англійської мови такі вокалізації зазвичай включають голосні /q/, /E:/, /R/, з назалізацією /m/ або без неї і з варіюючою тривалістю [Борисова 1980, с. 86-87; Laver 1994, с. 536; Калита 2010, с. 117; Cruttenden 1995, р. 36].

Змішані паузи хезитації поєднують заповнену й незаповнену перерву в звучанні. За ступенем складності їх поділяють [Мелешенко 1987, с. 25-27] на дві групи. По-перше, це паузи, ускладнені появою певного нелексічного звукосполучення або комбінації декількох таких елементів. Їхня тривалість загалом може перевищувати 3 секунди. До другої групи змішаних пауз належать паузи зі складнішою структурою, що передбачає наявність декількох заповнювачів, зокрема нелексічних звукосполучень, сполучників, артиклів, прийменників тощо. Кількість можливих комбінацій досить велика, напр., *...amm...; and...qq...*

...amm...the...qq; ...to...to...qmm. Цілком зрозуміло, що такі паузи часто є наддовгими [там само].

Зазначимо тут, що широке розуміння явища хезитації охоплює також уживання слів-паразитів, автоматизовані, часом перекручені повтори слів та інтоногруп або їхніх частин, що не мають комунікативного навантаження [Светозарова 1982, с. 43; Laver 1994, р. 536; Калита 2010, с. 117], а також різноманітні спонтанні перебудови структури висловлення – додавання, виправлення, повернення, підхвати тощо [Бондарко 1988, с. 149-150; Мелешенко 1985, с. 165-167].

Паузи хезитації, міжсинтагмені й внутрішньосинтагмені, полегшують мовцеві планування лексико-граматичної структури висловлення. Міжсинтагмені паузи хезитації є своєрідним зрощенням інтонаційно-смыслового членування з хезитацією і сприймаються як задовгі порівняно з типовими для цих позицій логічними паузами [Бондарко 1988, с. 149-150].

Дані експериментально-фонетичного дослідження текстів англійських інтерв'ю [Мелешенко 1987, с. 25-27] свідчать, що перехід до нового тематичного фрагменту тексту, пов'язаний з обмірковуванням програми наступного висловлення, пошуком нового аспекту для висвітлення, нового предмета опису або його ознаки, часто супроводжується середньою або довгою змішаною паузою хезитації. Натомість усередині тематичного фрагменту частотніші короткі незаповнені паузи хезитації, зумовлені пошуком найадекватнішої мовної форми для вираження конкретної думки.

Внутрішньосинтагмені паузи хезитації (незаповнені, заповнені й змішані) є свідченням невпевненості, сумніву й вагання мовця і з'являються, суттєво модифікуючи інтонаційний рисунок висловлення [Светозарова 1982, с. 43], коли мовець у пошуці потрібного слова розриває словосполучення з тісним смысловим і синтаксичним зв'язком [Бондарко 1988, с. 149-150, 184-185]. Оскільки такі паузи неочікувані для слухача й не несуть для нього корисної інформації, у разі їхньої нетривалості вони не сприймаються навіть за умови відповідного просодичного контексту, тобто наявності значних перепадів темпу, мелодики й інтенсивності [Цеплитис 1974, с. 67-69]. Як зазначається у праці [Потапова 1986, с. 87], аудитори навіть схильні оцінювати внутрішньосинтагмені паузи як міжсинтагмені, зміщуючи їх до кінця синтагм.

Перед паузою хезитації, усередині інтоногрупи або на її межі, часто спостерігається розтягування складу як результат збільшеної в 2-9 разів, порівняно з очікуваною при даному темпі мовлення, тривалості одного його звуку, часто останнього, напр., *He's [hlzz] in the middle of doing it now. I don't know what you [ju:u:] arranged* [Cruttenden 1995, р. 39-40; Дубовский 1978, с. 68]. Подовження звуку характеризується максимумом артикуляторної ненапруженості (слабкості, млявості) й ідентифікується в мові як паузальний альтернант [Дубовский 1978, с. 73].

Призначення пауз, що заповнені різними фонаціями, розглядається як збереження мовцем права на продовження розмови, відображення його емоційного стану, або пов'язується зі ступенем абстрактності тексту й наявністю важких для мовця слів. Частота появи таких пауз на початку синтагми пояснюється потребою організації синтаксису висловлення [Потапова 1986, с. 106-107]. Крім того, мовець використовує ці заповнювачі для того, щоб спланувати наступне висловлення й перевірити правильність вже актуалізованого; скорегувати те, що він говорить у даний момент; вибрати правильне слово й перевірити, чи узгоджується висловлення з контекстом або дискурсом; перевірити й у разі потреби оптимізувати реакцію аудиторії; попередити слухача про своє бажання говорити далі й не дати йому себе перебити [Калита 2010, с. 64].

Висновки та перспективи подальших досліджень. Як показав проведений огляд теоретичних уявлень щодо типів пауз, рекурентних в англійському мовленні, паузи в фізичному й функціональному, інтонаційному, розумінні часто не співпадають. Визначення паузи за акустичними критеріями значно ускладнюється внаслідок того, що, з одного боку, деякі різновиди перерв у звучанні (напр., змичка в глухих приголосних) не ідентифікуються як паузи, а по-друге, те, що розпізнається як пауза, може не супроводжуватися припиненням фонації. Наприклад, інтервал між інтоногрупами заповнюється певним мовним матеріалом, або перервою вважаються різкі перепади мелодики, тривалості й інтенсивності. Такі відповідності в сприйнятті пауз мають психолінгвістичну природу і пояснюються

стереотипом, сформованим у людини процедурами мислення і нормами конкретної мови. Звідси з очевидністю випливає, що ефективно дослідити феномен паузи можна лише в урахуванням усіх аспектів її актуалізації: фізичного, фізіологічного, перцептивного і функціонального.

Перспективним напрямом подальших експериментально-фонетичних досліджень пауз в англійському мовленні вбачається розгляд фізіологічного й когнітивного механізмів їхньої реалізації і слухового сприйняття, а також формування алгоритмів виокремлення пауз з потоку мовлення в умовах текстів різної жанрово-стильової спрямованості і їхнього подальшого електроакустичного аналізу.

Література

- Анощенкова А. М. Роль явлений хезитации в процессе речеобразования / А. М. Анощенкова // Просодия текста: сб. научн. трудов / МГПИИЯ имени М. Тареза. – Вып. 196. – М., 1982. – С. 54-56. Артёмов В. А. Метод структурно-функционального изучения речевой интонации / В. А. Артёмов. – М.: Наука, 1974. – 160 с. Блохина Л. П. Методика анализа просодических единиц речи: Методические рекомендации / Л. П. Блохина, Р. К. Потапова. – М.: МГПИИЯ имени М. Тареза, 1977. – 85 с. Бондарко Л. В. Фонетика спонтанной речи / Л. В. Бондарко, Л. А. Вербицкая, Н. И. Гейльман и др.; Под ред. Светозаровой Н. Д. – Л.: Изд-во Ленингр. ун-та, 1988. – 248 с. Борисова Л. В. Теоретическая фонетика английского языка: Учеб. пособие для ин-тов и фак. иностр. яз. / Л. В. Борисова, А. А. Метлюк. – Мн.: Вышэйшая школа, 1980. – 144 с. Деркач В. В. Просодична організація англійського прислів'я: соціопрагматичний аспект (експериментально-фонетичне дослідження): дис. ... канд. філол. наук: 10.02.04 / Деркач Наталія Валеріївна. – К., 2010. – 317 с. Дубовский Ю. А. Анализ интонации усного текста и его составляющих / Ю. А. Дубовский. – Мн.: Вышэйшая школа, 1978. – 137 с. Златоустова Л. В. Общая и прикладная фонетика: учебн. пособие / Л. В. Златоустова, Р. К. Потапова, В. Н. Трунин-Донской. – М.: Изд-во МГУ, 1986. – 304 с. Калита А. А. Фонетичні засоби актуалізації смислу англійського емоційного висловлювання: монографія / Алла Андріївна Калита. – К.: Видавничий центр КДЛУ. – 2001. – 351 с. Калита А. А. A Concise Dictionary of Phonetic Terms / Словник фонетичних термінів (короткий) (англ. мовою) / А. А. Калита, Л. І. Тараненко. – Тернопіль: Підручники і посібники, 2010. – 256 с. Мелещенко Л. В. Роль пауз колебания в спонтанном монологическом тексте / Л. В. Мелещенко // Просодия устного текста: сб. научн. трудов МГПИИЯ имени М. Тареза. – Вып. 298. – М., 1987. – С. 23-29. Мелещенко Л. В. О функциях просодии в спонтанном монологическом тексте (на материале английских интервью) / Л. В. Мелещенко // Проблемы звучащего текста: сб. научн. трудов / МГПИИЯ имени М. Тареза. – Вып. 259. – М., 1985. – С. 158-169. Потапова Р. К. Средства фонетического членения речевого потока в немецком и русском языках: Учебное пособие / Р. К. Потапова, Л. П. Блохина. – М.: МГПИИЯ имени М. Тареза, 1986. – 115 с. Светозарова Н. Д. Интонационная система русского языка / Наталия Дмитриевна Светозарова. – Л.: Изд-во Ленингр. ун-та, 1982. – 175 с. Тараненко Л. І. Просодична зв'язність англійської прозової байки: Монографія / Л. І. Тараненко. – К.: ТОВ "Агентство "Україна", 2008. – 204 с. Цеплитис Л. К. Анализ английской речевой интонации / Л. К. Цеплитис. – Рига: Зинагне, 1974. – 270 с. Cruttenden A. Intonation / Alan Cruttenden. – Cambridge: Cambridge University Press, 1995. – 216 p. Crystal D. The Cambridge Encyclopedia of the English Language / David Crystal. – Cambridge: Cambridge University Press, 1997. – 480 p. Laver J. Principles of Phonetics / John Laver. – Cambridge: Cambridge University Press, 1994. – 400 p.